

ПРЕГЛЕДНИ НАУЧНИ ЧЛАНАК

SPREMNOST BOSNE I HERCEGOVINE NA UVOĐENJE
EVROPSKE DIREKTIVE SOLVENCY IIEmina Imamović¹*Adriatic osiguranje d.d. Sarajevo*

Sažetak: Evropska unija uvela je Solvency II - Direktivu 2009/138/EZ Evropskog parlamenta i savjeta o osnivanju i obavljanju djelatnosti osiguranja i reosiguranja (u daljem tekstu: Solvency II), kako bi osigurala finansijsku stabilnost osiguravajućih društava, postavljajući strožije zahtjeve od postojeće regulative. Primjena nove direktive u zemljama Evropske unije počela je početkom 2016. godine. U zemljama za koje provedba ove direktive nije obavezujuća, jer nisu članice Europske unije, neophodno je usklađivanje nacionalnih propisa i zakona koji regulišu nadzor i upravljanje osiguranja u skladu sa Solvency II.

Bosna i Hercegovina kao potpisnica Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju EU ima obavezu da uvodi u nacionalno zakonodavstvo propise Evropske unije. Uvođenje ove regulative u Bosni i Hercegovini implicirat će velike promjene u finansijskom, organizacionom i pravnom aspektu osiguravajućih društava. Nova regulativa zahtijevat će nova pravila u vidu margine solventnosti, potpuno drugačiji holistički pristup upravljanju i transferu rizika, investicijama osiguravajućih društava, te uvođenje ključnih funkcija. Nosioci ključnih funkcija su u novom pravnom okviru podvrgnuti strogim propisima u pogledu stručnih kvalifikacija i lične pouzdanosti. Neophodna je adekvatna priprema domaćih osiguravajućih društava za primjenu Solvency II, u skladu sa propisanim smjernicama.

U radu smo ukazali na najznačajnije dijelove Solvency II, pripremne radnje za uvođenje ove direktive u nacionalna zakonodavstva, usaglašenost bosansko hercegovačkih propisa sa evropskim, korake koje Bosna i Hercegovina mora poduzeti da bi uvela u potpunosti ovu direktivu u svoje zakonodavstvo.

Ključne riječi: osiguranje, Solvency II, ključne funkcije, zaštita potrošača, pripremne radnje

¹ Dr sci. interni revizor Društva, e-mail: emina.imamovic@yahoo.com

1. UVOD

Solventnost društva za osiguranje utvrđuje se ispravnošću tehničkih rezervi osiguravatelja, iznosa garantne rezerve, te iznosa granice solventnosti kao volumena minimalnog kapitala potrebnog u slučaju nepredviđenih obaveza po povećanoj aktivnosti osiguranja. Drugim riječima, solventnost društva za osiguranje označava njegovu spremnost da sve štete, bez obzira na njihov broj i veličinu, može lako nadoknaditi osiguraniku, ali i ispuniti sve finansijske obaveze prema državi, zaposlenicima, drugim osiguravateljima i reosiguravateljima.²

Svrha direktive Solvency II je da se osigura finansijska stabilnost osiguravajućih društava, uzimajući u obzir njihovu imovinu i obaveze, postavljajući strožije zahtjeve od Solvency I. Solvency I nije obavezivao osiguravatelje da upravljaju svojim mnogobrojnim rizicima. Kvantitativnom aspektu nadzora se pridavala velika važnost, ali ne i kvalitativnom. Iskustvo je pokazalo da osiguravatelji češće propadaju zbog nedostatka odgovarajućeg upravljanja nego zbog nedostatka kapitala.³

Stoga je bilo nužno donijeti novu direktivu koja će štititi sve korisnike osiguranja, adekvatnim vrednovanjem kapitala, upravljajući rizicima u svim segmentima poslovanja, i transparentnim izvještavanjem stakeholdera.

2. SOLVENCY II – NASTANAK I FAZE

Pravni okvir Solvency I koji je u zemljama članicama Evropske unije na snazi bio od sedamdesetih godina dvadesetog vijeka uz primjenu alata koji nisu bili harmonizovani u cjelosti nije mogao dalje pratiti način poslovanja osiguravatelja. Finansijska i ekonomska kriza javila se kao popratni motiv da relevantne institucije Evropske unije (EU) pokrenu bitne izmjene postojećeg zakonodavstva. Pozvan je veliki broj interesnih grupa da uzme aktivno učešće u kreiranju novog savremenog, dosljednog i sveobuhvatnog pravnog okvira, koji će voditi do institucionalizacije tržišne discipline na EU tržištu osiguranja. EU je počela u maju 2001. godine s preciznom revizijom postojećeg zakonskog okvira. Projekat Solvency II – Projekat za Evropsku uniju imao je zadatak da pruži detaljnu analizu postojećeg stanja i da se daju preporuke u cilju izbjegavanja potencijalnih opasnosti s kojima se može suočiti sektor osiguranja⁴.

2 Sherif Gashi, Adnan Berisha, „Spremnost i sposobnost zemalja u regiji za implementaciju Solventnosti II Direktive 2009/138/EU na tržištu osiguranja“, *Sors*, 28. susret osiguravača i reosiguravača, 28 (2017): 163.

3 Pierpaolo Marano, Michele Siri, *Insurance regulation in European Union* (Milan: Palgrave Macmillan, 2017), 315.

4 Svetlana Stanisljević, „Primjena Solventnosti II i utjecaj na djelatnost osiguranja“, 28. susret osiguravača i reosiguravača, 28 (2017): 156.

Pravni okvir Solvency II, koji je načelno predstavljen u Direktivi 2009/138/EZ o pokretanju i obavljanju poslova osiguranja i reosiguranja (Okvirna direktiva), usvojenoj dana 25.11.2009. godine, povezuje se s do sada najvećim izmjenama propisa otkako se provodi pravni postupak usklađivanja zakonodavstva u području osiguranja i reosiguranja.⁵

Proces usvajanja i implementacije Solvency II provodio se kroz četiri razine tzv. Lamfalussyevog procesa. Prva razina podrazumijeva donošenje Solvency II direktive koju predlaže Evropska komisija uz savjetovanje CEIOPS-a (engl. *Committee of European Insurance and Occupational Pensions Supervisors*), a usvaja ju Evropski parlament i Vijeće ministara. Direktivu Solvency II izglasao je Evropski parlament 22.04.2009. godine, a potvrdilo Vijeće ministara 05.05.2009. godine. Direktiva je objavljena 17.12.2009. godine. Primjena i implementacija direktive nalaže izradu provedbenih mjera „*implementing measures*“, koje je u saradnji s CEIOPS-om trebala predložiti Evropska komisija do kraja 2011. kao drugu razinu implementacije direktive. „*Implementing measures*“ trebao je usvojiti EIOPC (engl. *European Insurance and Occupational Pensions Committee*)⁶ do kraja 2011. godine.

Na drugoj razini, koja se odnosi na sekundarne zakonske akte, Komisija je u svrhu konkretizacije zakonskih načela iz Okvirne direktive radila na odredbama o provedbi. Oni su mogli biti doneseni u formi direktive ili uredbe. Provedbeni akti su doneseni na drugoj razini i potrebni su za operacionalizaciju načela iz Okvirne direktive. Treća razina usvajanja direktive podrazumijeva preporuke i načela supervizije koje je trebao predložiti i usvojiti CEIOPS do kraja 2011. godine. Savjetovanje je bilo predviđeno na trećoj razini. Od tog trenutka završeno je donošenje propisa obavezujućeg karaktera. Po implementiranju Solvency II do kraja 2012. godine Evropska komisija nadzirala je i vrednovala implementaciju te usklađivanje nacionalne regulative zemlja članica, što je konačna – četvrta razina implementacije i aplikacije Solvency II procesa u poslovanje osiguravajućih društava u EU.⁷

Primjenjujući tzv. Lamfalusijev proces, Solvency II na prvom mjestu reorganizuje i mijenja svih postojećih trinaest direktiva u sklopu jedinstvenog pravnog okvira direktiva, uključujući i brojna nova pravila koja uvode sveukupno novi pristup po pitanju nadzora osiguranja, posebno nadzora solventnosti. Originalni tekst Direktive 2009/138 o solventnosti II Evropski parlament je usvo-

5 Mladenka Grgić, „Harmonizacija propisa iz područja osiguranja i reosiguranja putem pravnog okvira solventnost II“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Rijeci*, 2, 2 (2013): 162.

6 EIOPC je formiran kao nasljednik Komiteta osiguravatelja EU (engl. *Insurance Committee – IC*) u cilju asistiranja Evropskoj komisiji pri implementaciji mjera i direktiva EU (Direktiva 204/9/EC)

7 Jakša Krišto, „Osnove SOLVENCY II“, *Temeljni seminar o osiguranju, Hrvatskog ureda za osiguranje CEDOH*, (2011): 3.

jio 22.04.2009. godine, otprilike u isto vrijeme kada je predstavljen i Izvještaj Larosijera o potrebi promjena pravnog okvira finansijskog nadzora EU zbog finansijske krize. S odlaganjem od četiri godine, pomenuta direktiva je počela da se primjenjuje 01.01.2016. godine.⁸

Temeljni ciljevi Solvency II su: zaštita osiguranika, postavljanje granice solventnosti za ukupnu izloženost svim rizicima, anticipiranje tržišnih promjena, utemeljenost na načelima, a ne na strogim pravilima, održavanje finansijske stabilnosti te izbjegavanje procikličnosti regulatornih odredbi.⁹ Solvency II postavlja zahtjevnija pravila za adekvatnost kapitala, za proces upravljanja rizicima društava za osiguranje (odnosno reosiguranje), za proces nadzora temeljenoga na rizicima, te za novi način izvještavanja i objave, a sve u cilju zaštite osiguranika, odnosno korisnika osiguranja i poremećaja na tržištu osiguranja. Usvajanje i implementacija Solvency II složen je i sveobuhvatan proces, otvoren i transparentan svim učesnicima, a zasniva se na aktivnoj saradnji i prijedlozima iz osiguravateljne djelatnosti.¹⁰

Regulativa solventnosti u društvima za osiguranje je, u većini nacionalnih ekonomija, povjerena supervizorima, koji su uobičajeno imenovani od strane državnih institucija nadležnih za oblast finansija. Oblikovanje jedinstvene prakse nadzora potrebno je osigurati izradom zajedničkih tumačenja, konzistentnih smjernica i zajedničkih standarda kako bi se i na nacionalnim razinama osigurala usklađena implementacija i primjena zakonodavnih načela prvog nivoa, odnosno provedbenih implementacijskih mjera drugog nivoa. Evropska komisija nadzirala je provođenje i poštivanje pravnog okvira sadržanoga u Okvirnoj direktivi i odredaba o provođenju u pojedinim državama članicama Evropske unije na četvrtom nivou te je tako Okvirna direktiva prve razine predstavljala samo polaznu osnovu za sve daljnje propise i mjere koje je bilo potrebno donijeti i usvojiti.¹¹

3. STUBOVI SOLVENCY II

Zakonodavni okvir koji je predstavljen pod nazivom Solvency II za Evropku uniju ne predstavlja samo reformu jednog propisa u vezi s nadzorom nad solventnošću osiguravatelja, kako je u početku bilo zamišljeno, nego je riječ o

⁸ Ioannis Rokas, „Direktiva EU 2009/138 o osnivanju i vođenju poslova osiguranja i reosiguranja – opšti uvod u pravni okvir „Solventnost II”, *Evropska revija za pravo osiguranja*, 1 (2017): 60.

⁹ Marinko Jurilj, Miro Stipić, Zlatko Ćesić, „Regulative SOLVENCY II kao preduvjet poslovanja osiguratelja u Europskoj uniji – primjer Republike Hrvatske“, *Mostariensia časopis za društvene i humanističke znanosti*, 19, 1 (2015): 119.

¹⁰ *Ibid.*, 119.

¹¹ Jasmina Selimović, „Aktuarski modeli i mjerenja solventnosti u životnim osiguranjima”, (*doktorska disertacija*, Ekonomski fakultet Univerziteta u Sarajevu, 2012), 70.

reformi svih propisa iz područja nadzora osiguranja, odnosno reosiguranja. Sa-
stoji se od dva dijela – prvi predstavlja regulativu postavljenju kroz tri stuba,
dok drugi dio čini objedinjena verzija svih dosadašnjih direktiva iz područja
osiguranja i reosiguranja (*Re-cast*) te je riječ o svojevrsnoj kodifikaciji, odno-
sno sabiranju postojećih pravnih propisa u jedinstveni akt. Vezano za harmo-
nizacijske zahtjeve, za prvi dio Okvirne direktive možemo reći da se evropski
zakonodavac opredijelio za potpuno usklađivanje, dok je u drugom dijelu, jed-
nako kao i u ranijim direktivama, predviđena samo minimalna harmonizacija.¹²

U preambuli Okvirne direktive iznose se svrhe njenog donošenja, koje su
ujedno i putokaz za razumijevanje i tumačenje njenih odredaba. Drugo su kon-
kretno područje ovog istraživanja one odredbe same direktive koje se donose u
skladu s odredbom član 290. UFEU-a, prema kojima je Komisija ovlaštena na
temelju načela prijenosa ovlasti da donese provedbene mjere s krajnjim ciljem
ujednačivanja pravnih propisa, ali i ujednačivanja praksi nadzora u pojedinim
članicama Evropske unije. Teleološko tumačenje naročito se koristi u slučaju
direktiva jer one obavezuju države članice ne kroz izvršavanje zakona u određe-
noj formi, kao što je slučaj s uredbama, nego na ostvarenje cilja direktive, zbog
toga što je domaće, odnosno unutrašnje propise, koji su doneseni implementa-
cijom direktiva EU-a u nacionalno zakonodavstvo, nužno tumačiti u skladu sa
svrhom direktive, a ne u skladu s nacionalnim shvatanjem.¹³

Glavni ciljevi Solvency II su bolja regulacija i dublja integracija tržišta osigu-
ranja u EU i zaštita osiguranika i povećanje konkurentnosti osiguravatelja u EU.¹⁴

Ostali ciljevi Solvency II su pravovremeno prepoznavanje sistemskih rizika,
koordinaciju postupaka nadzornih vlasti (sa zajedničkim komitetima), unifikova-
nje poboljšanih propisa za banke i osiguranja i zajedničke postupke u krizama.

Opća filozofija Solvency II je promicanje ekonomske svijesti, te sveobu-
hvatn pristup nadzoru osiguranja zasnovan na riziku. Nadzorni okvir trebao bi
se temeljiti na realnom pogledu ukupnih finansijskih položaja osiguravatelja,
pri čemu su svi aspekti poslovanja pokriveni. To znači da bi procjena imovine
i obaveza trebala biti u skladu s informacijama koje pružaju finansijska tržišta
i općenito dostupni podaci o tehničkim rizicima osiguranja i reosiguranja. Ovaj
bi okvir trebao poticati dobro upravljanje rizikom i kapitalom osiguravatelja,
jer se dobrim internim upravljanjem smanjuje vjerovatnoća upada u poteškoće,
čime se ograničava rizik od nesolventnosti i potreba za nadzornim mjerama.
Osiguravatelji trebaju poboljšati svoje svakodnevno upravljanje kapitalom, kroz
procjenu zasnovanu na riziku, trebaju odrediti specifični profil rizika, usposta-

¹² *Ibid.*, 168.

¹³ *Ibid.*, 168.

¹⁴ Valentina Peleckienė, Kestutis Peleckis, „Solvency II Assumptions for Increasing the International Competitiveness of EU Insurance Industry“, *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 110 (2014): 823.

viti internu reviziju te povećati transparentnost. Solvency II bi također trebala pojačati saradnju za produblјivanje integracija EU tržišta osiguranja i poboljšati efikasnost i djelotvornost nadzora panevropskih grupa.¹⁵

Usljed izuzetne složenosti same direktive, kao i činjenice da je za njenu implementaciju bilo potrebno dosta vremena, sredstava i edukacija stručnog kadra, početak primjene je više puta odložen, sve do 01.01.2016. godine, do kog trenutka su sve zemlje članice bile obavezne da usklade svoje zakonodavstvo s njenim pravilima.

Struktura Solvency II je slična Basel II direktivi koje se odnosi na stabilnost (sopstvenog) kapitala u sektoru bankarskog sistema. Solvency II se bazira na konceptu tri stuba:

1. kvantitativnih zahtjeva, koji uključuje i pravila za vrednovanje imovine i obaveza (posebno tehničkih rezervi), za izračunavanje kapitalnih zahtjeva i za identifikaciju prihvatljivih vlastitih sredstva za pokriće tih zahtjeva;
2. kvalitativnih zahtjeva za upravljanje rizicima, upravljanje, reviziju, aktuarstvo, kao i pojedinosti procesa praćenja s nadležnim tijelima;
3. transparentnost prema svim zainteresiranim stranama, što uključuje izvještavanje nadzornih tijela i transparentnost prema javnosti, čime se povećava važnost tržišta te usporedivost sa sličnim društvima i tržištima u drugim zemljama, osnaživanjem konkurencije.¹⁶

3.1. PRVI STUB

Regulativa solventnosti osiguravajućih društava koje posluju na teritoriji EU, bazirana je na izračunavanju i održavanju minimalnog iznosa margine solventnosti, koja treba da omoguću stalnu kontrolu i praćenje funkcionalnog odnosa između potrebnog kapitala i preuzetih rizika.¹⁷

Pri obračunu minimalnog zahtijevanog kapitala (*Minimal Capital Required* ili MCR) i zahtijevanog solventnog kapitala (*Solvency Capital Required* ili SCR) uzimaju se u obzir svi rizici osiguravajućeg društva – rizik osiguranja, kreditni rizik, rizik poslovanja, tržišni rizik i rizik likvidnosti. Cilj je da se formiranjem graničnih kapitalnih zahtjeva za period od jedne godine osigura veći stepen zaštite osiguranika od neočekivanih gubitaka i istovremeno osigura profitabilnost i konkurentnost osiguravajućih društava. Naročito se želi postići bolja povezanost strukture kapitala i profila rizika. Procjene su da bi to moglo rezultirati smanjenjem kapitala koji se zahtijeva od osiguravajućeg društva za održavanje

15 Maria Grazia Starita, Irma Malafronte, *Capital Requirements, Disclosure, and Supervision in the European Insurance Industry* (Milan: Palgrave Macmillan, 2014), 14.

16 *Ibid.*, 165.

17 *Ibid.*, 124.

solventnosti uz promociju principa „da što je veći stepen kvaliteta upravljanja rizikom, osiguravajuće društvo je obavezno držati manji iznos kapitala“.¹⁸

Osnovni cilj determinisanja kapitalnih zahtjeva jeste uspostavljanje određenog kontrolnog nivoa koji služi kao osnova za superviziju osiguravatelja. Kontrolni nivo može biti određen u vidu jednog ili u vidu više kapitalnih zahtjeva, naprimjer, u vidu minimalnog i raspoloživog kapitalnog zahtjeva. Ako kapital osiguravatelja padne ispod determinisanog nivoa, organi supervizije preduzimaju interventne mjere prema osiguravatelju u cilju prevencije ostvarenja nesolventnosti ili sprečavanja produblivanja ispoljenih problema.¹⁹

Granica solventnosti podrazumijeva minimalnu maržu likvidnosti, koja se izračunava kao ukupna aktiva (imovina) od koje se oduzima neprihvatljiva aktiva (imovina), gubitak, obaveze (uzimajući u obzir matematičke rezerve) i prijenosna premija rezervisanih šteta, koja se izračunava odvojeno za životna i za neživotna osiguranja. Zagarantovane rezerve veće su od granice solventnosti.²⁰

Zastupa se fer vrijednost imovine i obaveza, koja u principu podrazumijeva tržišnu vrijednost ili njenu aproksimaciju. Izražavanje pozicija imovine po tržišnoj vrijednosti nije problem, ali za izračunavanje obaveza jeste, s obzirom na to da ne postoji tržište za obaveze osiguravajućih ili reosiguravajućih društava, a samim tim ni njihova tržišna vrijednost. Imajući to u vidu, u procjeni vrijednosti obaveza osiguravajućih i reosiguravajućih društava, koristi se koncept najbolje procjene na koju se dodaje margina rizika koja predstavlja tržišnu vrijednost. Najbolja procjena se definiše i izračunava kao neto sadašnja vrijednost budućih gotovinskih tokova portfelja osiguranja, pri čemu se koristi bezrizična kamatna stopa. Upravo iz tog razloga se dodaje rizična margina na zbir najbolje procjene obaveza. Rizična margina predstavlja trošak kapitala koji je potreban u pojedinačnim godinama do isticanja obaveza. Rizična margina suštinski se izračunava u cilju zaštite osiguranika, kao dodatna mjera obezbjeđenja obaveza osiguravajućih i reosiguravajućih društava.²¹

3.2. DRUGI STUB

Pristup Solvency II u pogledu upravljanja rizicima ističe krajnju odgovornost višeg menadžmenta za sve aktivnosti upravljanja rizicima. Osiguravajuća društva usmjerena su na to da što brže stvaraju funkcije za upravljanje rizikom,

18 Edin Taso, „Važeći propisi osiguravajućih društava u Evropskoj uniji i analiza solventnosti u Bosni i Hercegovini s aspekta garantnog fonda“, *BH ekonomski forum, Ekonomski fakultet Univerziteta u Zenici*, 2, 1 (2011): 147.

19 Vladimir Njegomir, Zdravko Petrović, „Pravna regulativa solventnosti osiguravajućih društava u EU: Solventnost II“, *Megatrend revija*, 15, 1 (2017): 54.

20 *Ibid.*, 163.

21 *Ibid.*, 54.

provođenje zakonskih zahtjeva, internu reviziju i aktuarske poslove, kako bi omogućila odgovarajuće procese tokom upravljanja rizikom.²²

Upravljanje rizikom uređeno je članovima od 41. do 49. Direktive Solvency II. U saglasnosti s odgovarajućim profilom rizika, osiguravatelj mora izraditi profil rizika i prilagoditi ga svom kapitalu. Članom 103. Solvency II direktive izrađen je standardni model za izračunavanje potrebnog kapitala. Direktiva ipak prepušta osigurateljima odluku o tome, da li će da prihvate standardni model. Prema članu 110. osiguravatelji mogu izraditi sopstveni model rizika i model za izračunavanje potrebnog kapitala.²³

Pristup Solvency II prema Stubu 2 u odnosu na smjer rizika ističe krajnju odgovornost višeg menadžmenta za sve aktivnosti upravljanja rizicima. Osim kvantitativnih zaštitnih mjera, uvođenje funkcije za upravljanje rizikom, internu reviziju i aktuarske poslove se vidi kao daljnji alat za kontrolu i ublažavanje holding pozicije.

Stub 2 obuhvata zahtjeve u vezi s upravljanjem društvom i upravljanjem rizicima, a sastoji se od četiri elementa ili četiri upravljačke funkcije (poznate i kao ključne funkcije) koje su odvojeno dostupne u okviru svakog osiguravajućeg društva:

- funkcija upravljanja rizicima;
- aktuarska funkcija;
- usklađenost poslovanja s propisima;
- interna revizija.

Ove funkcije moraju biti operativno i funkcionalno nezavisne. Pored toga, zahtjevi o podobnosti uprave stvaraju kriterije za utvrđivanje podobnosti direktora za rukovođenje društvom za osiguranje. Na jednoj strani su uvjeti o sposobnosti usmjereni ka općim kvalifikacijama za zapošljavanje i radnom iskustvu, dok se na drugoj strani ispituje pouzdanost ličnosti. Ovi zahtjevi se odnose na lica koja obavljaju ključne funkcije, ali i na generalnog direktora društva. Također, oni uključuju slanje neophodnih obavještenja organu za nadzor osiguranja. Treće, postoje i posebni propisi o angažovanju spoljnih saradnika za obavljanje ključnih i drugih važnih funkcija. Oni su preduvjet za izdvajanje i povjeravanje određenih funkcija i usluga trećim licima van društva za osiguranje. Četvrto, sopstvena ocjena rizika i solventnosti obuhvata procjenu rizika kojima je društvo izloženo, koja se sastoji iz procjene profila internih rizika i procjene poštovanja zahtjeva u pogledu kapitala bar jednom godišnje.²⁴

²² *Ibid.*, 165.

²³ Darko Samardžić, „Nadzor osiguranja u SR Nemačkoj prema Zakonu o nadzoru osiguranja i direktivama EU o solventnosti“, *Evropska revija za pravo osiguranja*, 3 (2011): 171.

²⁴ Fabijan Kuhnhausen, „Direktiva o solventnosti II – status quo i koraci napred“, *Evropska revija za pravo osiguranja*, 3 (2016): 51.

Stub 2 bavi se kvalitativnim zahtjevima za efikasno upravljanje osiguranjem orijentisano na rizik društva i pristup nadzornom pregledu:

- Interno upravljanje: Osiguravatelji moraju imati efikasan sistem interne kontrole kao i sistem upravljanja rizikom. Oni moraju osigurati potrebne ključne funkcije koje će se izvoditi (uključujući upravljanje rizikom, usklađenost, internu reviziju i aktuarske funkcije). Direktiva nadalje zahtijeva od društava da definišu pravila za adekvatno upravljanje aktivnostima i funkcijama.

Proces nadzorne revizije (SRP - *Supervisory Review Process*): Nadzorna tijela su dužna pregledati i procijeniti usklađenost društva s kvantitativnim i kvalitativnim zahtjevima Solvency II. Direktiva opisuje ovlasti i dužnosti supervizora s obzirom na ove funkcije.²⁵

Solvency II zahtijeva da svako osiguravajuće društvo uspostavi i održava adekvatno upravljanje rizicima, usklađenost, internu reviziju i aktuarsku funkciju. Osiguravatelji moraju biti u mogućnosti dokazati da posjeduju stručnost za obavljanje ovih ključnih funkcija, bilo iznutra, bilo putem outsourcinga. Četiri funkcije moraju imati odgovarajući položaj u organizacionoj strukturi društva i osoblje odgovorno za njihov rad mora imati direktni pristup upravljačkom tijelu. U kontekstu sistema upravljanja, "funkcija" je administrativna sposobnost da se preuzmu određeni zadaci. Osiguravatelj ima slobodu odlučiti kako organizirati bilo koju funkciju, osim ako nije drugačije naznačeno u direktivi. To znači da nije potrebno da su osobe odgovorne za ključne funkcije zaposlene u određenim odjelima.²⁶

Ključno je da države stvore uslove kako bi nacionalna tijela za nadzor osiguranja mogla igrati važnu ulogu u implementaciji Direktive o solventnosti II. Moraju moći zaposliti i zadržati stručnjake koji će biti sposobni za nove odgovornosti. Direktiva Solvency II označava solidan korak prema finansijskoj stabilnosti, boljoj transparentnosti poslovanja i pojačanoj zaštiti korisnika.

3.3. TREĆI STUB

Treći stub dizajniran je s namjerom da se poveća transparentnost i dostupnost informacija svim tržišnim učesnicima, odnosno u cilju učvršćivanja mehanizama tržišta. Ovim stubom je predviđeno uvođenje novih računovodstvenih standarda zasnovanih na fer vrijednosti i podržanih tržišno orijentisanim procjenama kapitala, čime će se steći potpunija slika o stanju solventnosti osi-

²⁵ Bjorn Weindorfer, *Governance under Solvency II a Description of the Regulatory Approach and an Introduction to a Governance System Checklist for the Use of Small Insurance Undertakings* (Vienna: University of Applied Sciences, 2012), 7.

²⁶ *Ibid.*, 10.

guravatelja, a time i poboljšati zaštita kako osiguranika tako i dioničara.²⁷ Vrednovanje cjelokupne imovine i obaveza procijenjenih prema trenutnoj vrijednosti ili fer vrijednosti, a ne knjigovodstvenoj vrijednosti eliminiše sve skrivene rezerve i elemente za ublažavanje i predstavlja ekonomski kapital društva, kao vjeran odraz njegove finansijske situacije.²⁸

Stub 3 pokriva zahtjeve za nadzorno izvještavanje i javno objavljivanje. Transparentnost u pogledu solventnosti postiže se tako što osiguravajuća društva redovno podnose dva seta izvještaja nadzornim tijelima. Izvještaj o solventnosti i finansijskom stanju (SFCR) otkriva javnosti i informacije nadzornih tijela potrebne za analizu solventnosti i finansijskih stanja osiguravajućeg društva. Izvještaj koji je dostupan samo nadzornim tijelima pomaže supervizorima u provođenju supervizije izvještaja i predstavlja osnovu za dijalog između društava i supervizora.²⁹

Uzroci nepovjerenja u osiguranje ili osiguravajuća društva gotovo su potpuno izjednačeni sa razlozima koji dovode do potrebe državne intervencije u cilju zaštite potrošača na tržištu osiguranja. U slučaju osiguranja, kao ključni potencijalni uzroci nepovjerenja javljaju se kompleksnost i nedovoljna transparentnost informacija. Na primjer, informacije ispisane tzv. "sitnim slovima" kada osiguravajuća društva mogu nastojati da prikriju informacije koje mogu biti potencijalno negativne za osiguranike i koje mogu dovesti do promjene njihove odluke o zaključenju osiguranja, a koje su, u skladu sa propisima, osiguravajuća društva dužna su da prezentuju osiguranicima prilikom zaključivanja ugovora o osiguranju.

Izgradnja povjerenja javnosti, odnosno potencijalnih ugovaratelja osiguranja u instituciju osiguranja i u konkretna osiguravajuća društva, vremenski je zahtjevan proces. Za izgradnju povjerenja neophodan je značajan protok vremena i angažovanost na svim organizacionim nivoima, kako bi se obezbijedio adekvatno informisan, racionalan i emotivno zadovoljan korisnik usluga osiguranja. Ovo zadovoljstvo uticat će i na kreiranje snažnih veza sa osiguravajućim društvom, kako u pogledu svjesnog odlučivanja baziranog na kompetentnosti pouzdanosti, tako i u pogledu emotivnog odlučivanja baziranog na osjećanju zadovoljstva odnosom osiguravajućeg društva. Takođe, ukoliko je zadovoljstvo obezbijeđeno, postojeći osiguranici biće najbolja preporuka za razvoj usluga konkretnog osiguravajućeg društva u budućnosti.³⁰

27 Lidija Jauković, Vladimir Kaščelan, „Nova regulativa solventnosti osiguravajućih kompanija u EU – projekat SOLVENTNOST II“, *Montenegrin Journal of Economics*, 5 (2007): 82.

28 *Ibid.*, 169.

29 *Ibid.*, 7.

30 *Ibid.*, 130.

Najvažnija komponenta Solvency II direktive je postizanje tržišne discipline kroz proces javnog nadzora poslovanja osiguravajućih društava. Treći stub se bazira na objelodanjivanju i transparentnosti da bi se pojačali tržišni mehanizmi i supervizija koja je bazirana na riziku. Cilj je da se osiguranicima, investitorima, rejting agencijama i drugim zainteresovanim stranama pruži sveobuhvatna slika o rizicima jednog osiguravajućeg društva, tako da te informacije imaju disciplinski efekat na rukovodstvo društva. Zahtjevi za objelodanjivanjem umnogome zavise od mjera uključenih u prvi i drugi stub. Publikovanje loše pozicije solventnosti osiguravajućih društava može otežati njihovo stanje. Objelodanjivanje loših informacija o poslovanju društva može biti značajno za potencijalne osiguranike kako bi donijeli informisani izbor. Zahvaljujući tome, svi zainteresovani stakeholderi će svoje odluke donositi na osnovu sagledavanja finansijskog stanja osiguravatelja. Istovremeno transparentnim razvojem vrijednosti i procesa upravljanja rizikom će biti obezbijeđeni relevantni i osnovani indikatori o ekonomskoj snazi osiguravatelja. Dodatno, zahtjevi za objavljivanjem finansijskih pokazatelja, osjetljivosti ka preuzetim rizicima, kao i visina i kvalitet sopstvenih sredstava će obezbijediti konkurentnost osiguravatelja i minimizirati potrebu za arbitražom regulatornog tijela. Svi osiguravatelji su u obavezi jednom godišnje da publikuju izvještaj o solventnosti i finansijskom poslovanju. Ovaj izvještaj prije javnog publikovanja mora da bude odobren od nadležnih organa osiguravatelja.³¹

4. PRIPREMNE RADNJE ZA IMPLEMENTACIJU

EIOPA je 2014. godine izdala smjernice namijenjene nacionalnim nadležnim tijelima o postupanju u pripreмноj fazi primjene Direktive Solvency II.³² Društvo mora imati organizacijske i operativne strukture za potporu strateških ciljeva i poslovanja društva. Takve strukture trebaju imati sposobnost prilagodbe promjenama strateških ciljeva, poslovanja ili poslovnog okruženja društva unutar odgovarajućeg razdoblja.³³ Uprava društva treba snositi krajnju odgovornost u smislu osiguravanja učinkovitosti sistema za upravljanje rizicima, utvrđivanja apetita za rizik društva i općih ograničenja dozvoljenih rizika, kao i odobravanja glavnih strategija i politika upravljanja rizicima.³⁴

Društvo bi prema ovim smjernicama trebalo razviti politiku upravljanja kapitalom koja bi uključivala opis odgovarajućih procedura. Smjernice obrađuju i ključne funkcije, pa bi tako društvo trebalo osigurati da se funkcijom interne revizije ne izvršavaju ikakve funkcije poslovanja i da je oslobođeno neprimje-

31 *Ibid.*, 243.

32 Smjernice o sustavu upravljanja (Guidelines on the management system), Eiopa, 2014, 2.

33 *Ibid.*, 6.

34 *Ibid.*, 10.

renog uticaja svih drugih funkcija, uključujući ključnih funkcija.³⁵ Društvo treba zahtijevati da aktuarska funkcija utvrdi svaku nedosljednost sa zahtjevima propisanim Direktivom Solvency II za izračun tehničkih rezervi te da predloži ispravke prema potrebi.³⁶ O važnosti transparentnosti, o kojoj je u predhodnim poglavljima bilo riječi, govori smjernica da društvo treba provesti procedure nadzora kvalitete kontrole kako bi se utvrdili nedostaci i kako bi se izmjerila, nadzirala, upravljala i dokumentirala njihova kvaliteta podataka.³⁷

Države koje još uvijek nisu članice EU-a, a koje u skorijoj budućnosti teže to postati, u fazi usklađivanja važećih zakona i propisa s regulativom Solvency II moraju proći kroz faze u ovom procesu:

1. faza – provjera usklađenosti postojećih zakona prije svega sa Solvency II, ali i ostalim propisima EU,
2. faza - analiza učinaka Solvency II na tržištu osiguranja tih zemalja, i
3. faza - izrada pravila i zakona u skladu sa Solvency II.³⁸

Kroz Solvency II osiguravatelji postaju osnaženi u odlučivanju o većem proširenju svoje kapitalne osnove, što je velika razlika od Solvency I, koja nije bila toliko fleksibilna i zanemarivala je mnoge rizike sa kojima se osiguravatelji susreću. Kvalitetno upravljanje rizikom trebalo bi samo po sebi da obezbijedi i osigura da osiguravatelji ispunjavaju svoja obećanja, što je u interesu vlasnika polica – klijenata, ali i cijele ekonomije uopće.³⁹

5. PRIPREMNE RADNJE U BOSNI I HERCEGOVINI

Podjela Bosni i Hercegovina na dva entiteta Federaciju BiH i Republiku Srpsku zagarantovana Ustavom Bosne i Hercegovine rezultirala je i podjelom nadležnosti u oblasti osiguranja, pa su formirane entitetske agencije Agencija za nadzor osiguranja Federacije BiH i Agencija za osiguranje Republike Srpske. Krovna institucija na nivou države Agencija za osiguranje, predstavlja spornu između entitetskih agencija za nadzor i državnih organa BiH. Njen osnovni zadatak je usklađivanje zakonodavstva entiteta iz oblasti osiguranja i njegovo usklađivanje sa zakonodavstvom Evropske unije, zatim stvaranje jedinstvenog i konkurentnog tržišta osiguranja BiH i usklađivanje same politike osiguranja BiH usmjerene prema Evropskoj uniji.⁴⁰

³⁵ *Ibid.*, 18.

³⁶ *Ibid.*, 19.

³⁷ *Ibid.*, 21.

³⁸ *Ibid.*, 161.

³⁹ Zorica Šipovac, „Solvencnost II u Republici Srbiji - realno stanje u teoriji i praksi“, 28. *susret osiguravača i reosiguravača*, 28 (2017): 240.

⁴⁰ Nataša Škrbić, Aleksandar Sajić, *Registracija i osnivanje osiguravajućih društava u Bosni i Hercegovini* (Banja Luka: Advokatska firma Sajić o.d., 2015), 7.

Bosna i Hercegovina kao potpisnica Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju⁴¹ s EU se obavezala da će zakonodavnu djelatnost u oblasti osiguranja razvijati, dopunjavati i usklađivati sa zakonodavnom aktivnosti unutar EU. Temeljem ovog Sporazuma BiH i EU trebale bi uspostaviti usku saradnju kako bi doprinijele ukupnom razvoju i napretku BiH.

Kroz drugi Twinning projekat, u kome je učestvovala Agencija za osiguranje u BiH 2008. godine, data je detaljna preporuka za potpunu transpoziciju Direktive 2009/138/EC o pokretanju i obavljanju djelatnosti osiguranja i reosiguranja (Solventnost II direktiva). Dugoročno, strategija je trebala uključiti uvodni seminar i napredni seminar za Solvency II.

Nažalost, do danas nije napravljena takva jedinstvena strategija o uvođenju ove i drugih direktiva, nego se zakoni i podzakonski akti prilagođavaju evropskim *ad hoc*. Praksa je pokazala da se brojni termini i norme koji su receptirani iz uporednih zakonskih rješenja iz zemalja članica EU vjerovatno loše prevedeni, pa su kao takvi teško razumljivi, a u cijeloj kompoziciji nekih zakona nije se u dovoljnoj mjeri poštovala ni nomotehnika pri njihovoj izradi.⁴²

Iako Bosna i Hercegovina, kao i dio regiona, nije implementirala odredbe Direktive Solvency II, njeno će se dejstvo odnositi na region koji teži priključivanju jedinstvenom evropskom prostoru, odnosno Evropskoj uniji.⁴³ Zemlje u regiji⁴⁴ ipak imaju zakonsku infrastrukturu koja reguliše funkcionisanje i nadzor tržišta osiguranja. Neke zemlje u regiji imaju vrlo razvijenu pravnu strukturu organiziranja, funkcionisanja i nadzora osiguranja i reosiguranja, pa će im biti mnogo lakše da usuglašavaju pravni okvir osiguranja shodno direktivi Solvency II. Prva faza odakle će započeti provedba Solvency II u tim zemljama je usklađivanje postojećih zakona s novom Direktivom. Solventnost sektora osiguranja veoma se temelji na visokom kapitalu sektora, dok visoka likvidnost omogućuje visoku stabilnost i elastičnost ovog sektora.⁴⁵

U zemljama u regiji gotovo 80% zakona i propisa je već usklađeno s Direktivom Solvency II. Nadzorna tijela osiguranja iz tih država imat će obavezu usklađivanja nacionalnih zakona s članom 4. Direktive, kojim se utvrđuje koja društva su predmet ovog pravila, uzimajući u obzir: veličinu društva, njegov pravni status, njegovu prirodu, specifične usluge koje društvo nudi za javnost, društva koje pokrivaju samo ograničeni sektor osiguranja.⁴⁶

41 Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između EU i Bosne i Hercegovine potpisan je 16.06.2008. godine u Luksemburgu, a stupio je na snagu 01. 06. 2015. godine.

42 Davor Martinović, „Značaj i uloga zaštitnog fonda za naknadu štete u Bosni i Hercegovini“, (*doktorska disertacija*, Pravni fakultet Univerziteta u Zenici, 2018), 143.

43 *Ibid.*, 127.

44 Države nastale disolucijom bivše jugoslovenske države.

45 *Ibid.*, 171.

46 *Ibid.*, 172.

Uprkos činjenicama da na teritoriji BiH, kao i zemaljma u regiji, posluju društva sa većinskim stranim osnivačkim kapitalom, ipak će za usaglašavanje sa zahtjevima Solvency II biti potreban duži period pripreme i angažovanje dodatnih resursa (finansijskih, kadrovskih i tehničkih). Jedini strateški akt u Bosni i Hercegovini koji obrađuje ovu tematiku je Strateški okvir pripreme za prelazak na regulatorni okvir zasnovan na Solventnosti II, koji je izdala Agencija za osiguranje Republike Srpske. U ovom dokumentu se definišu prioritetne aktivnosti pripreme za period prelaska i usaglašavanja/implementacije poslovanja sa novim regulatornim zahtjevima.⁴⁷ Ovaj strateški okvir predviđa oprezan i postepen pristup pripreme prelaska na novi regulatorni okvir, kako bi se stvorile mogućnosti da društva za osiguranje postepeno razvijaju svoje sposobnosti i mogućnosti za primjenu Solvency II i da agencije razviju vlastite supervizorske kapacitete za provođenje svojih nadležnosti u skladu sa Solvency II, u saradnji i koordinaciji sa svim relevantnim domaćim i inostranim institucijama.⁴⁸

Adekvatna priprema regulative, kao i domaćih osiguravajućih društava, neophodna je kako bi se izbjegli negativni uticaji koji su zabilježeni kod nekih osiguravajućih društava u Evropi i obezbijedila adekvatna pripremljenost na implementiranje Solvency II, što će morati uslijediti i prije punopravnog članstva, u procesu pridruživanja. Pored insistiranja na principima, umjesto strogih pravila u vidu margine solventnosti, nova regulativa zahtijevat će potpuno drugačiji holistički pristup upravljanju rizicima, transferu rizika i investicijama osiguravajućih društava.⁴⁹

U svrhu obezbjeđenja opreznog i postepenog prelaska na Solvency II, prioriteti pripreme za prelazak na novu regulativu treba da se zasnivaju na aktuelnom stanju sektora osiguranja. U tom smislu prezentuju se podaci o razvijenosti tržišta osiguranja, te o ukupnom finansijskom kapacitetu i ljudskim resursima društava za osiguranje sa sjedištem u Republici Srpskoj i Federaciji Bosne i Hercegovine.

Na nizak nivo koncentracije na tržištu osiguranja u BiH ukazuje i raspored društava za osiguranje prema grupama. Naime, u 2018. godini nijedno društvo za osiguranje nije ostvarilo učešće na tržištu preko 10%, dok je 17 društava imalo učešće manje od 5%, a 8 društava se našlo u grupi od 5% do 10% učešća u ukupno obračunatoj premiji osiguranja.⁵⁰ U 2020. godini tri društva za osi-

47 Emina Imamović, „Finansijski aspekti poslovanja osiguravajućih društava u pravu BiH i pravu EU“, (doktorska disertacija, Pravni fakultet Univerzitetu Zenici, 2021), 195.

48 Strateški okvir pripreme za prelazak na regulatorni okvir zasnovan na SOLVENTNOSTI II, Agencija za osiguranje Republike Srpske, Banja Luka 2018, 13.

49 *Ibid.*, 127.

50 *Ibid.*, 6.

guranje su imala učešće na tržištu preko 10%, četiri društva su imala preko 5% učešća, dok ostalih 18 ima tržišno učešće ispod 5%.⁵¹

Iskustva zemalja iz okruženja i ostalih zemalja članica Evropske unije prilikom implementacije Solvency II, zbog konceptualne razlike u odnosu na Solvency I, pokazuju da su neophodna ulaganja u razvoj ljudskih resursa.

U cilju minimiziranja potencijalno negativnih efekata prelaska na novi način poslovanja, odnosno stvaranja pretpostavki za optimizaciju procesa usklađivanja poslovanja društava za osiguranje iz BiH sa novim regulatornim zahtjevima određuju se sljedeći prioriteti djelovanja:

1. Analiza mogućnosti isključenja primjene Solvency II na mala društva za osiguranje,
2. Gap analiza kapaciteta društava za osiguranje za implementaciju kvalitativnih zahtjeva Solvency II i
3. Procjena kvantitativnih efekata/uticaja implementacije Solvency II na društva za osiguranje i sektor osiguranja u cjelini.⁵²

Sa ciljem što efikasnijeg provođenja aktivnosti definisanih ovim strateškim okvirom, ali uopće i implementacije Solvency II, potrebno bi bilo usaglasiti djelovanje sa Ministarstvom finansija entiteta u pogledu međusobnog usklađivanja terminskog plana provođenja aktivnosti prelaska i usklađivanja sa Solvency II, ostvariti operativnu saradnju sa svim društvima za osiguranje, pri čemu bi poseban segment saradnje trebao biti formiranje i djelovanje Radne grupe predstavnika agencija, udruženja društava za osiguranje i aktuara za procjenu kvantitativnih efekata/uticaja implementacije Solvency II na društva za osiguranje i sektor osiguranja u cjelini, planirati dodatna ulaganja za pripremu i provođenje Solvency II (sredstva za edukacije i organizovanje seminara, te za razvoj postojećeg ili prelazak na novi informacioni sistem i sl.), ostvariti usaglašeno međusobno djelovanje entitetskih agencija u realizaciji, jačati koordinaciju sa drugim nadzornim i regulatornim tijelima kako u entitetima, na nivou BiH, tako i u inostranstvu, te kontinuirano praćenje regulatornih promjena u sektoru osiguranja u Evropskoj uniji i shodno tome revidiranje i izmjene ovog strateškog okvira.⁵³

Solvency II će usljed većeg naglašavanja načina na koji osiguravajuća društva upravljaju rizicima osiguranja i šireg obuhvata rizika u utvrđivanju minimalnog i solventnog kapitalnog zahtjeva uzrokovati povećanje potrebe za kapitalom. Imajući u vidu činjenicu da reosiguranje, kao i alternativni mehanizmi transfera rizika osiguranja predstavljaju svojevrsnu vanbilansnu zamjenu za bi-

51 Statistika tržišta osiguranja u Bosni i Hercegovini, godišnji izvještaj za 2020. godinu, *Agencija za osiguranje BiH*, Sarajevo 2021, 42.

52 *Ibid.*, 10.

53 *Ibid.*, 13.

lansno raspoloživ kapital osiguravajućih društava, Solvency II će uticati na povećanje agregatne tražnje za svim uslugama transfera rizika osiguranja usljed povećanih kapitalnih zahtjeva.⁵⁴

6. USAGLAŠENOST BOSANSKOHERCEGOVAČKE LEGISLATIVE SA DIREKTIVOM SOLVENCY II

Iako se mehanizam uspostavljanja neophodne koordinacije zakona o osiguranju odvija na nivou entiteta, usklađivanja propisa entiteta sa direktivama EU, rješavanja sporova između entitetskih agencija za nadzor, uspostava i održavanje međunarodnih odnosa, kao i reguliranje poslova osiguranja koji se obavljaju u BiH definisano na državnom nivou prepušteno je Agenciji za osiguranje BiH. Kako smo vidjeli u predhodnom poglavlju na nivou Bosne i Hercegovine ne postoji jedinstvena strategija za uvođenje Direktive Solvency II. Ipak, na nivoima entiteta odvija se djelimično usaglašavanje sa ovim direktivom kroz zakone i podzakonske akte.

Ključna promjena vezana za investicije prema Solvency II jeste davanje potpune slobode osiguravajućim društvima da kreiraju investicione portfelje u skladu sa njihovim težnjama za ostvarenjem profitabilnosti. Solvency II neće direktno ograničavati vrste plasmana koji će biti zastupljeni u investicionim portfeljima osiguravatelja i reosiguravatelja, nezavisno od veličine investicionog rizika. Međutim, implicitno će zahtijevati redukovanje varijabilnosti bilansa smanjivanjem izloženosti tržišnom, odnosno investicionom riziku.⁵⁵

Prema članu 56. Zakona o društvima za osiguranje⁵⁶ precizirano je da društvo za osiguranje koje ima sjedište u Republici Srpskoj može da sredstva osiguranja ulaže u Bosni i Hercegovini ili u zemljama članicama Evropske unije, a u cilju zaštite interesa lica koja imaju pravo na bilo koju beneficiju koja proizilazi iz ugovora o osiguranju. Za ulaganje izvan Bosne i Hercegovine potrebna je saglasnost Agencije osiguranja Republike Srpske. Slično je i na području Federacije BiH. Za određena ulaganja sredstava društvo je obavezno pribaviti suglasnost Agencije za nadzor, prema Pravilniku o visini i načinu ulaganja sredstava.⁵⁷

U Federaciji BiH visina kapitala društva za osiguranje propisana je Zakonom za osiguranje⁵⁸, dok je u Republici Srpskoj u 2019. godini to učinjeno Zakonom o izmjenama i dopunama zakona o društvima za osiguranje⁵⁹. Entitetski

⁵⁴ *Ibid.*, 148.

⁵⁵ *Ibid.*, 148.

⁵⁶ *Službeni glasnik Republike Srpske*, br. 17/2005.

⁵⁷ *Službene novine Federacije BiH*, br. 95/2019.

⁵⁸ *Službene novine Federacije BiH*, br. 23/2017.

⁵⁹ *Službeni glasnik Republike Srpske*, br. 58/2019.

propisi koji propisuju visinu kapitala društava za osiguranje usaglašeni su sa članom 129. Direktive Solvency II.

U Federaciji Bosne i Hercegovine sistem upravljanja rizicima uređen je Pravilnikom o vrstama i sistemu upravljanja rizicima u društvu za osiguranje i društvu za reosiguranje⁶⁰, dok u Republici Srpskoj trenutno ne postoji nikakav podzakonski akt koji uređuje upravljanje rizicima. Ipak, Agencija za osiguranje Republike Srpske je provela istraživanje Utvrđivanja nivoa razvijenosti funkcija iz sistema upravljanja kod društava za osiguranje u decembru 2021. godine.

Cilj ovog istraživanja je bio da društva za osiguranje izvrše samoprocjenu položaja i nivoa razvijenosti u odnosu na navedena pitanja iz upitnika, ali i da sagledaju buduće regulatorne zahtjeve i pravce uspostavljanja i/ili unapređenja ključnih internih funkcija. Generalno, svrha istraživanja je bila prikupljanje informacija o razumijevanju značaja i nivoa razvijenosti funkcija sistema upravljanja prema zahtjevima Solvency II direktive. Rezultati ovog istraživanja trebali bi biti korišteni kao polazna osnova za shodnu identifikaciju potreba za podizanje nivoa znanja u sektoru osiguranja, ali i za buduće regulatorne aktivnosti.⁶¹

Društva za osiguranje i društva za reosiguranje trebaju imati stabilnu i učinkovitu funkciju interne revizije. Funkcija interne revizije objektivna je i nezavisna o funkciji poslovanja. O svim nalazima i preporukama interne revizije obavještava se upravni, upravljački ili nadzorni organ koje određuje mjere koje treba poduzeti s obzirom na svaki nalaz i preporuku interne revizije i osigurava provedbu tih mjera.⁶² U Republici Srpskoj je u 2019. godini na snagu stupio Pravilnik o internoj reviziji⁶³. U Federaciji BiH Pravilnik o internoj reviziji koji je donesen 2009. godine, kao podzakonski akt Zakona o društvima za osiguranje u privatnom osiguranju, prestao je da važi 2017. godine donošenjem Zakona o osiguranju, nakon što u propisanom roku nisu doneseni podzakonski akti. Ipak, novi zakon posvetio je poglavlje V internoj reviziji. Kako interna revizija funkcionira u skladu sa međunarodnim standardima interne revizije, koji joj garantuju nezavisnost, možemo zaključiti da je na području BiH ovaj segment poslovanja usklađen sa Direktivom Solvency II.

Aktuari u oba entiteta su članovi Međunarodne Aktuarske Asocijacije, te tako imaju obavezu da prate izdavanje novih i izmjene postojećih propisa, kako u EU, tako i na međunarodnom nivou. U Federaciji BiH Agencija za nadzor izdaje ovlaštenje za obavljanje poslova ovlaštenog aktuaru ako lice ispunjava određene uvjete i razrješava ga dužnosti, odnosno oduzima licencu za rad, usljed

60 *Službene novine Federacije BiH*, br. 92/2017, 27/2018.

61 Utvrđivanje nivoa razvijenosti funkcija sistema upravljanja prema zahtjevima Solventnosti II, *Agencija za osiguranje Republike Srpske*, 2021, 2.

62 Čl. 47. Solvency II direktive.

63 *Službeni glasnik Republike Srpske*, br. 77/2019.

određenih okolnosti. Imenovani ovlaštene aktuar u društvu za osiguranje, daje godišnje mišljenje o finansijskim izvještajima i godišnji izvještaj o poslovanju društva za osiguranje, daje mišljenje o prijedlozima akata poslovne politike društva, o ostalim aktuarskim pozicijama i veličinama, vrši opću ili posebnu kontrolu društva za osiguranje u skladu s nalogima Agencije za nadzor, te daje mišljenje na druge segmente poslovanja osiguravatelja. Pravilnikom o uvjetima za sticanje i provjeru stručnih znanja potrebnih za obavljanje poslova ovlaštenog aktuara⁶⁴ propisani su detaljno uvjeti za sticanje zvanja ovlaštenog aktuara, vrste i sadržaj dokumenata potrebnih za dobijanje ovlaštenja za obavljanje poslova ovlaštenog aktuara u skladu sa Zakonom o osiguranju.

U Republici Srpskoj Pravilnik o načinu upisa i vođenju registra ovlašćenih aktuara⁶⁵ propisuje samo način upisa, promjene upisa, brisanja upisa i uvida u registar ovlašćenih kod Agencije za osiguranje RS. Bosna i Hercegovina je zakonskim i podzakonskim aktima u potpunosti usaglasila ovaj segment poslovanja s međunarodnim (i evropskim) propisima.

U Bosni i Hercegovini ne postoji zakonsko rješenje za zasebnu funkciju compliance, odnosno usklađenost poslovanja s propisima, koja je jedna od četiri ključne funkcije propisane Solvency II direktivom. Interni revizori u svom radu djelimično obavljaju i ovu funkciju, jer u Federaciji BiH imaju obavezu da daju stručno mišljenje, preporuke i savjete o kontrolama oblikovanja da bi omogućile obavljanje poslova osiguranja pravilno i u skladu sa zakonom i podzakonskim aktima, proizašlim iz njega, te s internim pravilima kojima se uređuje poslovanje društva za osiguranje.⁶⁶

Agencija za osiguranje Republike Srpske je, u skladu sa svojom funkcijom supervizora sektora osiguranja, krajem 2021. godine, izvršila i prvi „*stres-test*“ društava za osiguranje i sektora u cijelini, kojim su obuhvaćena tri, međusobno nezavisna i ekstremna scenarija, a to su: pad vrijednosti određenih kategorija aktive, gubitak zbog neispunjenja obaveze druge ugovorne strane - reosiguravatelja i gubitak zbog povećanja smrtnosti usljed pandemije i nedovoljnosti rezervi za štete. Stres test je razvijen u skladu sa preporučenom supervizorskom praksom, te shodnim prilagođavanjem metodologije stres testa Evropskog tijela za nadzor osiguranja i penzija (EIOPA).

Cilj sprovedenog stres testa je bio procjena ranjivosti društava za osiguranje i sektora u cjelini na nepovoljne tržišne scenarije, koji bi direktno uticali na finansijsku stabilnost. Dodatni cilj je bio podizanje svijesti u društvima za osiguranje o realnim tržišnim rizicima, čiji razvoj može negativno uticati na njihovu solventnu poziciju.

64 Službene novine Federacije BiH, br. 106/2018.

65 Službeni glasnik Republike Srpske, br. 57/2006, 71/2008.

66 *Ibid.*, 111.

Rezultati stres testa ukazuju da pojedinačni nepovoljni scenariji, ukoliko se postave na realnim osnovama, ne bi ugrozili finansijsku stabilnost sektora osiguranja, nezavisno od činjenice da bi pojedina društva različito reagovala u slučaju realizacije nekih od ekstremnih scenarija.⁶⁷

7. ZAKLJUČAK

Osnovni ciljevi Direktive Solvency II su: zaštita osiguranika, postavljanje granice solventnosti za ukupnu izloženost svim rizicima, anticipiranje tržišnih promjena, utemeljenost na načelima, koji doprinose stabilnosti društva za osiguranje.

Bosna i Hercegovina nije još uvijek počela sa efektivnim i efikasno programiranim pripremama za Solvency II. Kako nije izvjestan početak primjene u BiH, svakako bi trebalo proučavati i usvajanje iskustava evropskih osiguravatelja u pripremnim radnjama za implementaciju ove direktive. Agencija za osiguranje u BiH mogla bi iskoristiti strateški plan koji već ima Republika Srpska, i na osnovu istog poduzimati potrebne korake u istraživanju i implementaciji.

Entitetske agencije su međusobno djelimično usaglasile propise, te su na dobrom putu usaglašavanja zakona i podzakonskih akata sa Direktivom Solvency II, ali i ostalim propisima proizašlim iz ove direktive. Tako su propisane vrijednosti adekvatnosti kapitala u entitetima usaglašene su sa Solvency II, kao i interna revizija i aktuarstvo, kao ključne funkcije.

Za upravljanje rizicima nivoima entiteta postoje različita zakonska rješenja. Neophodno je usaglasiti regulativu, kako na entiteskim nivoima, tako i sa evropskom. Regulatori bi trebali imati savjetodavne uloge u kreiranju matrica rizika, zasnovanom na iskustvima evropskih osiguravatelja.

Ne postoji zaseban propis koje se bavi „*compliance*“, kao ključnom funkcijom Solvency II direktive.

Bosna i Hercegovina kao članica IFAC-a (*International Financial Accounting Committee* - Međunarodna federacija računovođa) morat će početi sa primjenom novog međunarodnog standarda finansijskog izvještavanja za osiguravatelje - MSFI 17 od 01.01.2023. godine. Iako postoje značajne razlike između Standarda MSFI 17 i Direktive Solvency II, postoje i određene sličnosti, koje svakako predstavljaju prednost i olakšicu u primjeni. Nadolazeći period trebalo bi iskoristiti pa pokušati „o jednom trošku“ prilagoditi poslovanje osiguravajućih društava u tehnološkom smislu, ali i adekvatnom upravljanju rizicima koji će proizaći iz implementacije novih propisa.

Ukoliko posmatramo rezultate koje su postigli evropski osiguravatelji, dolazimo od zaključka da bi se implementacijom ove direktive u bosanskoher-

67 <http://www.azors.rs.ba/azors/lat/StresTestInf.html>, pristupljeno 31.05.2022.

cegovačka društva za osiguranje postigla veća stabilnost finansijskog sektora. Stvara se mogućnost privlačenja kapitala stranih osiguravatelja. Također, postoji mogućnost „okrupnjavanja“ domaćih osiguravatelja, odnosno fuzija, ili kupovina manjih osiguravajućih društava. Povećao bi se broj zaposlenih, naročito stručnih i educiranih. Tako bi se i ostale direktive i uredbe koje uređuju rad osiguravatelja morale u potpunosti implementirati, što u konačnici vodi do ključne zaštita osiguranika.

LITERATURA:

- Gashi, Sherif, Adnan Berisha. „Spremnost i sposobnost zemalja u regiji za implementaciju Solventnosti II Direktive 2009/138/EU na tržištu osiguranja“, *Sors*, 28. susret osiguravača i reosiguravača, 28 (2017): 161-174.
- Grgić, Mladenka. „Harmonizacija propisa iz područja osiguranja i reosiguranja putem pravnog okvira solventnost II“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Rijeci*, 2, 2 (2013): 161-183.
- Imamović, Emina. „Finansijski aspekti poslovanja osiguravajućih društava u pravu BiH i pravu EU“, *doktorska disertacija*, Pravni fakultet Univerziteta Zenici, 2021.
- Jurilj, Marinko, Miro Stipić, Zlatko Česić. „Regulative SOLVENCY II kao preduvjet poslovanja osiguratelja u Europskoj uniji – primjer Republike Hrvatske“, *Mostariensia časopis za društvene i humanističke znanosti*, 19, 1 (2015): 117-130.
- Kuhnhausen, Fabijan. „Direktiva o solventnosti II – status quo i koraci napred“, *Evropska revija za pravo osiguranja*, 3 (2016): 34-58.
- Krišto, Jakša. „Osnove SOLVENCY II“, *Temeljni seminar o osiguranju Hrvatskog ureda za osiguranje CEDOH*, (2011): 1-15.
- Marano, Pierpaolo, Michele Siri. *Insurance regulation in European Union*. Milan: Palgrave Macmillan, 2017.
- Martinović, Davor. „Značaj i uloga zaštitnog fonda za naknadu štete u Bosni i Hercegovini“, *doktorska disertacija*, Pravni fakultet Univerziteta u Zenici, 2018.
- Njegomir, Vladimir, Zdravko Petrović. „Pravna regulativa solventnosti osiguravajućih društava u EU: Solventnost II“, *Megatrend revija*, 15, 1 (2017): 49-64.
- Peleckienė, Valentina, Kestutis Peleckis. „Solvency II Assumptions for Increasing the International Competitiveness of EU Insurance Industry“, *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 110 (2014): 822-831.
- Rokas, Ioannis. „Direktiva EU 2009/138 o osnivanju i vođenju poslova osiguranja i reosiguranja – opšti uvod u pravni okvir „Solventnost II“, *Evropska revija za pravo osiguranja*, 1 (2017): 57-78.
- Samardžić, Darko. „Nadzor osiguranja u SR Nemačkoj prema Zakonu o nadzoru osiguranja i direktivama EU o solventnosti“, *Evropska revija za pravo osiguranja*, 3 (2011): 171-204.
- Selimović, Jasmina. „Aktuarski modeli i mjerenja solventnosti u životnim osiguranjima“, *doktorska disertacija*, Ekonomski fakultet Univerziteta u Sarajevu, 2012.

- Stanisavljević, Svetlana. „Primjena Solventnosti II i utjecaj na djelatnost osiguranja“, 28. *susret osiguravača i reosiguravača*, 28 (2017): 153-160.
- Starita, Maria Grazia, Irma Malafronte. *Capital Requirements, Disclosure, and Supervision in the European Insurance Industry*. Milan: Palgrave Macmillan, 2014.
- Šipovac, Zorica. „Solventnost II u Republici Srbiji - realno stanje u teoriji i praksi“, 28. *susret osiguravača i reosiguravača*, 28 (2017): 235-250.
- Škrbić, Nataša, Aleksandar Sajić. *Registracija i osnivanje osiguravajućih društava u Bosni i Hercegovini*. Banja Luka: Advokatska firma Sajić o.d., 2015.
- Taso, Edin. „Važeći propisi osiguravajućih društava u Evropskoj uniji i analiza solventnosti u Bosni i Hercegovini s aspekta garantnog fonda“, *BH ekonomski forum, Ekonomski fakultet Univerziteta u Zenici*, 2, 1 (2011): 107-123.
- Weindorfer, Bjorn. *Governance under Solvency II a Description of the Regulatory Approach and an Introduction to a Governance System Checklist for the Use of Small Insurance Undertakings*. Vienna: University of Applied Sciences, 2012.
- Direktiva 2009/138/EZ Europskog parlamenta i vijeća o osnivanju i obavljanju djelatnosti osiguranja i reosiguranja (SOLVENTNOST II) 11/2009.
- Pravilnik o internoj reviziji u društvu za osiguranje, *Službeni glasnik Republike Srpske*, br. 77/2019.
- Pravilnik o načinu obračuna kapitala i adekvatnosti kapitala društava za osiguranje, *Službeni glasnik Republike Srpske*, br. 103/2012 61/2015.
- Pravilnik o vrstama i sistemu upravljanja rizicima u društvu za osiguranje i društvu za reosiguranje, *Službene novine Federacije BiH*, br. 92/2017, 27/2018.
- Zakon o društvima za osiguranje, *Službeni glasnik Republike Srpske*, br. 17/2005, 01/2006, 64/2006, 74/2010, 47/2017, 58/2019.
- Zakon o osiguranju, *Službene novine Federacije BiH*, br. 23/2017.
- Smjernice o sustavu upravljanja, Eiopa, 2014.
- Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju između EU i Bosne i Hercegovine.
- Statistika tržišta osiguranja u Bosni i Hercegovini, Godišnji izvještaj za 2020. godinu, Agencija za osiguranje BiH, Sarajevo 2021.
- Strateški okvir pripreme za prelazak na regulatorni okvir zasnovan na SOLVENTNOSTI II, Agencija za osiguranje Republike Srpske, Banja Luka 2018.
- Utvrđivanje nivoa razvijenosti funkcija sistema upravljanja prema zahtjevima Solventnosti II, Agencija za osiguranje Republike Srpske, 2021.

HERZEGOVINA'S READINESS TO IMPLEMENT THE EUROPEAN SOLVENCY II DIRECTIVE

Emina Imamović⁶⁸

Adriatic osiguranje d.d. Sarajevo

Abstrakt: The European Union introduced the Solvency II Directive - Directive 2009/138/EC of the European Parliament and of the Council on the taking-up and pursuit of the business of Insurance and Reinsurance, to ensure the financial stability of insurance companies, by setting strict requirements for existing regulations. The implementation of the new directive in the countries of the European Union began in early 2016. In countries for which the implementation of this Directive is not binding, because they are not members of the European Union, it is necessary to harmonize national regulations and laws governing the supervision and management of insurance in accordance with Solvency II.

Bosnia and Herzegovina, as a signatory to the Stabilization and Association with EU, must introduce European Union regulations into national legislation. Introducing this regulation in Bosnia and Herzegovina will imply major changes in the financial, organizational, and legal aspects of insurance companies. The new regulation requires new rules in the form of a solvency margin, a completely different holistic approach to risk management and transfer, investments by insurance companies, and the introduction of key functions. In the new legal framework, key office holders are subject to strict regulations regarding professional qualifications and personal reliability. Adequate preparation of domestic insurance companies for the application of Solvency II, by the prescribed guidelines.

In this paper, we pointed out the most important parts of Solvency II, preparatory actions for the introduction of this directive into national legislation, harmonization of BiH regulations with European ones, steps that Bosnia and Herzegovina must take to fully implement this directive into its legislation.

Keywords: insurance, Solvency II, key functions, consumer protection, preparatory actions

68 PhD, Internal Auditor of the Company, e-mail: emina.imamovic@yahoo.com